

Hodnocení bakalářské práce Pavlína Hanzové „Phenomenological Reading of Virginia Woolf's Mrs. Dalloway“ (FF UK, 2024, 57 stran)

Autorka si předsevzala nanejvýš ambiciózní cíl vyložit román V. Woolfové *Mrs. Dalloway* prostředky Merleau-Pontyho fenomenologie a odhalit jak společné jmenovatele, tak i rozdíly mezi koncepcemi M. Merleau-Pontyho a V. Woolfové co do jejich popisu našeho bytí-ve-světě-spolu-s-druhými.

Autorka nejprve dokládá komplementaritu, s níž *Fenomenologie vnímání* i *Mrs. Dalloway* vypracovávají co nejpečlivější a zároveň neobjektivistické podání našeho předreflexivního sejetí se světem. Toto spojení je dáno zejména naší tělesnou schopností vnímat různé složky skutečnosti jako vzájemně propojené části jediného systému, jímž je fenomenální pole, v němž je má tělesně situovaná perspektiva jednou z možných. Autorka zdárně ukazuje, že jedinečnost mé perspektivy není překážkou sdílení téhož světa s druhými díky anonymní, předpersonální vrstvě našeho vnímání, která náleží vnímajícímu subjektu jakožto prožívanému tělu. Vnímající subjekt je zprvu předpersonálním já (nikoli karteziánským já, které konstituuje smysl svého vnímání v aktech vědomí) a zároveň takovým já, které je vždy již začleněno do společenství dalších vnímajících, jejichž kolektivním dílem je smysluplně sdílený svět vnímání.

Tím se autorka dostává k druhé části, v níž se právě sdílení společenského světa ukazuje jako úzce provázané s obýváním jednoho a téhož materiálního světa. Bezprostředním porozuměním „kulturním objektům“ a způsobu, jímž se jich chápou druzí, prodlévám jak dle Merleau-Pontyho, tak dle V. Woolfové ve světě společně utvářeného smyslu. Pavlína Hanzová zde zdárně rozvíjí myšlenku, že mezi „kulturní objekty“ patří i způsoby chování a konvence, kterými se naše emoce projevují v gestech a zvycích. Přesvědčivě přitom odhaluje skrytý význam textu V. Woolfové prostřednictvím Merleau-Pontyho postřehu, že naše emocionální reakce nejsou formovány pouze vnitřně, ale i „emocionálními kategoriemi prostředí“, ve kterém se odehrála naše „citová výchova.“ Zároveň si tím připravuje půdu pro kritické rozlišení mezi Merleau-Pontyem a Woolfovou. Zatímco pro Merleau-Pontyho je sdílení stejného světa prostřednictvím stejných kulturních objektů nezbytné pro vznik osobního já, Woolfová zaujímá kritičtější postoj. Woolfová chápe tyto obecné kategorie, které nejsou naším vlastním dílem, jako překážky pro úplnou a autentickou manifestaci vlastního já. V kap. 3.3 „Beyond Merleau-Ponty – Failure to Communicate“ pak autorka svou kritiku Merleau-Pontyho rozšiřuje poukazem na různá selhání v komunikaci, která V. Woolf uvádí do hry jako neodmyslitelnou dimenzi lidských intersubjektivních vztahů. Podle P. Hanzové pro takovéto situace není v Merleau-Pontyho fenomenologii místo.

Následující kapitola zkoumá, jak je v románu *Mrs. Dalloway* ztvárněn čas ve dvou paralelně probíhajících perspektivách, jednak v pravidelnosti, s níž Big Ben připomíná všem postavám jejich zasazenost do obecného plynutí času, jednak v různosti rytmů, v nichž je čas prožíván různými postavami subjektivně v závislosti na jejich rozpoložení a sebe-rozvrhování. Autorka se zde opírá o Merleau-Pontyho tezi, podle níž lze strukturu času chápat modelem subjektu díky tomu, že porozumění časovému plynutí je podmíněno právě vědomím sebe sama v zatíženosti vlastní minulostí, kterou je mi dáno přetvářet v neustále novou syntézu.

V poslední kapitole se nečekaně setkávají Septimus Warren Smith s pacientem Schneiderem, jejichž komparací autorka využívá k prozkoumání toho, jak duševní nemoc mění vztah člověka ke světu. Septimova traumata způsobují, že jeho vnímání je nesouvislé a plné halucinací, zatímco Schneiderovy fyziologicky způsobené poruchy ústí v omezenou schopnost přísně konkrétního vnímání, které na rozdíl od vnímání normálního nezahrnuje virtuální možnosti fenomenálního pole. Podle autorky spočívá hlavní poučení, které fenomenologie může vytěžit z komparativní

analýzy případů Septima W. Smithe a Schneidera, v uznání vzájemné provázanosti materiálního a společenského světa: „The social and the physical world go hand in hand and in this case, the crumbling of one meant the dissociation from the other as well.“ (s. 50).

Celkově je třeba vyzdvihnout autorčiny důkladné rozbory filosofických motivů díla Mrs. Dalloway, které je notoricky nelehké interpretovat. Dále je nutno ocenit, že Merleau-Pontyho fenomenologické myšlenky v předložené komparativní perspektivě získávají na konkrétnosti. Na druhou stranu bych na mnoha místech raději upřednostnil podrobnější výklad základních tezí *Fenomenologie vnímání* a nejen jejich pouhou ilustraci, nebo příliš rychlou a ne vždy zcela jednoznačnou parafrázi. Menší nedostatky by tak bylo možno spatřovat ve výkladech tělesné intencionality (jakožto senso-motorického vypořádávání s okolím) i v analýzách Merleau-Pontyho koncepce našeho bytí-pro-druhé.

Ve své kritice Merleau-Pontyho důrazu na bezprostřední sdílení společného světa s druhým se pak autorka drží zavedeného výkladu, podle nějž Merleau-Ponty jednostranně upřednostňuje harmonickou podobu společné komunikace, a tím se připravuje o možnost vyložit i případy, v níž sdělitelnost mezi mnou a druhým naráží na neredukovatelnou jinakost druhé osoby. Ani u Merleau-Pontyho ale setkání s druhým neústí nevyhnutelně v naprostou transparentnost jednoho druhému a ve smazání rozdílu mezi mnou a druhou osobou. Jak Merleau-Ponty ukazuje mj. v kapitole „Vnímání druhého a dialog“ svého nedokončeného díla *Próza světa*, setkání s Druhým může vyústit rovněž v dezorientaci a proměnu toho, kdo je oslovován vyjádřením nově promlouvající řečí Druhého. Neanticipovatelné dimenze této promluvy přitom přesahují hranice toho, co je běžně sdíleno v podobě ustálených kulturních objektů každodenních promluv, a zároveň mohou představovat onen prvek neprůhlednosti a obtížné komunikovatelnosti, pro který podle autorčina výkladu v Merleau-Pontyho fenomenologii není místo.

Navzdory těmto dílčím výtkám je však třeba práci hodnotit jako nadmíru zdařilou s ohledem na náročnost samotného cíle, kterým je fenomenologický výklad jednoho z interpretačně nejobtížnějších textů moderní literatury. Autorka se tohoto úkolu zhostila s vysokou měrou samostatnosti a důvtipu a její práce si zaslouží být předložena k obhajobě. Mnou navrhované hodnocení zní „výborně.“

V Praze dne 4. 9. 2024

Ondřej Švec